

לבישת מכנסי חצאית

הרב נחום אליעזר רבינוביץ

שאלה

האם יש בעיה ללכת עם מכנסי חצאית? מדובר במכנסיים רחבים מאוד, אשר אי אפשר בשום צורה לראות את קווי המתאר של רגל הלובר. בגד זה הותאם במיוחד לנשים דתיות. יש לציין שביישוב בו אני גרה (יישוב דתי) זהו דבר מאוד מקובל.

כמו כן, האם מותר ללכת עם מכנסיים רחבות מספיק (כך שלא רואים את קווי המתאר של הרגל) ומעליהם טוניקה (מעין חולצה ארוכה) שמגיעה עד אמצע הירך או עד מעט מעל הברכיים?

תשובה

בגמרא (נזיר נט, א) נחלקו תנא קמא ור' אליעזר בן יעקב באיסור 'לא ילבש': "תניא, 'לא יהיה כלי גבר על אשה' (דברים כב, ה) – מאי תלמוד לומר? אם שלא ילבש איש שמלת אשה ואשה שמלת איש, הרי כבר נאמר 'תועבה היא', ואין כאן תועבה. אלא שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים; רבי אליעזר בן יעקב אומר, מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה? תלמוד לומר: 'לא יהיה כלי גבר על אשה', 'ולא ילבש גבר שמלת אשה' – שלא יתקן איש בתיקוני אשה".

הרמב"ם (הל' עבודה זרה וחוקות הגוים יב, י) פסק כדעת ר' אליעזר בן יעקב, שהאיסור הוא אפילו אינו הולך ויושב בין הנשים: "לא תעדה אשה עדי האיש, כגון שתשים בראשה מצנפת או כובע או שתלבש שריין וכיוצא בו, או שתגלח ראשה כאיש; ולא יעדה איש עדי אשה כגון שילבש בגדים צבעונין וחלי זהב במקום שאין לובשין אותן הכלים ואין משימין אותו החלי אלא נשים – הכל כמנהג המדינה".

הוסיף וביאר הרמב"ם בעניין איסור מלבושי אשה וגבר שהכלל הוא: "הכל כנהג המדינה". בכך הולך הוא בעקבות הגאונים, וכבר כתוב בתשובת רב האי ושרירא גאון (אוצר הגאונים נזיר ס' רא עמ' 199): "...יש הפרש בין תכשיטי נשים, ובין הזמנים ובין המקומות, וגם יש בין בגד לבגד הפרש... יש כאן מנהג במלבושי נשים ואנשים, ובמקומות אחרים מנהג אחר – כל מקום האסור כמנהגו, והמותר בו כמנהגו, כי לא שוים לנו כלי גבר ושמלת אשה, אלא לפי המנהגות בהם".

וכן בתשובת גאון נוספת (שם, ס' רב, עמ' 200): "דעו לכם כי משעה שכתב רחמנא: 'לא יהיה כלי גבר על אשה' ואנו מפוזרין בארבע פינות העולם, וכל פינה ופינה – משונים במלבושיהם ובמעשיהם ובתכשיטיהם. לפיכך כל דבר שהאנשים של אותו המקום שהם עושין אותו, מותר נמי לאנשים ישראל הדרין ביניהם, ואע"פ שאותו הדבר תכשיטי נשים של מקום אחר. אבל דבר שלא נהגו האנשים של אותו מקום לעשותו – אסור לאנשים של ישראל הדרים ביניהם לעשותו... דהא לית

לכל ישראל מנהג תכשיט ותיקון זה ידוע לכל העולם, לפיכך ההולכים אחר האנשים הגוים של אותו מקום אין בזה משום 'ובחוקותיהם לא תלכו'."

וכן כתב הטור (יו"ד סי' קפב): "לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש, לפי מנהג המקום" (וראה גם פרישה סי' קפב ס"ק ה), וכן פסק בשלחן ערוך (סי' קפב, ה).

בגד שאינו מיוחד לאיש או לאשה יכולים שניהם ללבושו, כפי שמופיע בגמרא (מדרים מט, ב): "דביתהו דרבי יהודה נפקת, נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי (=בגד חשוב), כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה, וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי'".

וכתב המהרש"א (שם): "אע"ג דאיתתיה נפקא ביה לשוקא, לית ביה משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה', דהיינו דוקא בגד העשוי מיוחד לאשה, אבל בגד מעיל הוא מיוחד לשניהם... ולית ביה משום 'לא ילבש גבר' וגו'".

וכן כתב הרב יעקב בן אברהם קאסטרו (מהריק"ש) בשו"ת אהלי יעקב (סי' ע): "וכשנדקדק דברי הפוסקים ז"ל ידע בבירור דלא אסיר לאשה אלא מידי דמייחדא צורת אותו מלבוש לאנשים, ולא אסיר לאיש אלא מידי דמייחדא צורת אותו מלבוש לנשים, אבל מלבוש שצורתו אחת לאנשים ולנשים מותר לכולם, וזה לשון הרמב"ם: "... לא תעדה אשה... גם תלה הענין במנהג המדינה, גם הטור יו"ד סי' קפב כתב: לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש לפי מנהג המקום וכו', הרי שתלה הדין במנהג המקום ולא תלה במי שנעשה לו כלל, וזה מבואר, ואין להחמיר בזה אפילו חסידים ואנשי מעשה, וכי הך דנדריים".

וגדולה מזו מצאנו שהתירו אפילו בגד המיוחד לאיש, במקום שאין האשה לובשת כדי להתדמות לאיש, אלא כדי להגן מפני הצינה, וכן פסק בשו"ת אבני צדק לרב יקותיאל יהודה טייטלבוים (יו"ד סי' עב): "אם מותר לנשים ללבוש בגד הנקרא מכנסים בחורף מפני הצינה תחת הבגדים. – יש לסמוך על דעת הב"ח (יו"ד סי' קפב) והט"ז (יו"ד סי' קפב ס"ק ד) דאפילו במלבוש איש אם עושה להגן מפני הצנה שרי. והש"ך (יו"ד קפב ס"ק ז) לא

אסר אלא כמשמעות לשונו הפשוט – אם לובש ממש בגדי אשה עד שאינו ניכר שהוא איש, אבל אם לובש בגד... שהוא ממש מלבוש... של איש, אבל אינו עושה בשביל להתדמות לאיש אלא בשביל צער ומפני הצינה... אפילו על הבגדים, כיון שסוף סוף ניכר על ידי שאר בגדים שהיא אשה אלא שלובש זה הבגד מפני צינה שרי".

הרי שבגדים שנהגו ללכת בהם גברים ונשים אין בהם משום 'לא ילבש', ודבר זה הוא תלוי זמן ומקום, ובוודאי במקום שניכר בבגד שהוא בגד אשה. וכל זה אמור לענין 'לא ילבש'.

אבל ברור שמלבד איסור 'לא ילבש' ישנם אף גדרי צניעות, ועל המכנסיים להיות צנועים (ובוודאי שלא יגלו למעלה מן הברך, ולא שאר המקומות שצריכים להיות מכוסים), וכבר אמרו בגמרא (שבת סב, ב): "'וברגליהן תעכסנה' (ישעיהו ג, זט), אמר רב יצחק דבי רבי אמי: מלמד שמטילות מור ואפרסמון במנעליהן, ומהלכות בשוקי ירושלים, וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל, בועטות בקרקע ומתיזות עליהם, ומכניסות בהן יצר הרע כארס בכעוס".

לפיכך, מכנסיים שהם מיוחדים לנשים והם צנועים, אם הדבר מקובל ביישוב שאת גרה בו הדבר מותר.

באשר לטוניקה על המכנסיים, אם הכיסוי מכסה את רוב הירך (החלק שבין האגן לברך), הרי גם הרגליים מכוסות ואף החלק העליון של הרגל מכוסה כדמות חצאית, והרי זה לבוש צנוע, וכבר נהגו ללכת כך נשים רבות אף מבין השומרות תורה ומצוות.

אמנם אם את הולכת למקום בו הדבר אינו מקובל, וכגון שאת נוסעת להתארח ביישוב ששם אין נהגות להלך כך, מן הראוי לכבד את דרכי הלבוש באותו מקום.

כלל גדול הוא ביחסי אנוש – וממילא גם בהלכה: אין אדם חי יחידי כמו בבועה. לכל אדם יש חברה מסוימת, ובהנחה שבדרך כלל אנשים שחיים ביחד שותפים הם בערכי היסוד של חייהם, נדרש כל אחד לכבד את הערכים המשותפים של החברה, כולל גם כאלה שאין יסודם בתורה ובמצוה אלא שהם בגדר הנקרא בלשון הרמב"ם "מפורסמות". יש דברים שהם אסורים מצד הדין בכל חברה, ואין מי שיכול להתיר דבר כזה. אבל בעניינים של לבוש יש דברים שהם הלכות, ויש דברים שהם מנהגים שנקבעים על ידי דפוסים חברתיים של זמן ומקום. אך מי שבועט ב"מפורסמות" הללו יוצר מתחים עם חבריו ללא שום תועלת וללא שום מטרה, כי אם רק להראות שהוא אינו מכבד אותם. אשר על כן מה הוא עושה שם? אם הוא אינו מוכן לכבד אותם, למה שיכבדו אותו? אם הוא משתדל לעורר אצלם רגשי מיאוס ודחייה, הוא עצמו אשם לא רק בכך שהוא מכשיל אותם בשנאת חינוך, אלא הוא מפגין חוסר רגישות לחברות ולהגינות. לפיכך אסור לאדם להתנהג באופן שאחרים יחשדו בו, אע"פ שאין במעשיו שום פסול. אמרו חכמים: "לא יהא אדם... יושב בין העומדים ולא עומד בין היושבים... כללו של דבר לא ישנה אדם מדעת הבריות" (דרך ארץ רבה פרק ז). בכלל בענייני צניעות במלבושים אל לו לאדם להעמיד את דרכו רק על שורת הדין, אלא מן הראוי לכבד את מנהגי המקום של חברת שומרי תורה ומצוות אליה הוא רוצה להשתייך.

לסיכום: מעיקר הדין מכנסיים צנועים המיוחדים לנשים ניתן ללבוש אותם, אולם בדבר זה יש להתחשב גם במקום ובחברת שומרי תורה ומצוות אליה האשה משתייכת, ואם הדבר אינו מקובל שם יש להימנע מכך, כדי להרחיק עצמה מן המחלוקת ולקיים 'ומצא חן ושכל טוב בעיני א-להים ואדם' (משלי ג, ד).